

Ulus-Devlet İnşasında Çeviri ve
İdeolojinin Rolü Çerçevesinde
“Tercüme Bürosu” ve “Tercüme” Dergisi

Yazar

Evren Barut

ISBN: 978-625-7305-03-7

1. Baskı

Aralık, 2020 / Ankara

Grafiker®

Yayınları

Yayın No: 369

Web: grafikeryayin.com

Kapak, Sayfa Tasarımı,

Baskı ve Cilt

Grafiker®

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

1. Cadde 1396. Sokak No: 6

06520 (Oğuzlar Mahallesi)

Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafiker@grafiker.com.tr

Web : grafiker.com.tr

Kitabın hukuksal ve bilimsel sorumluluğu yazarına aittir.

İÇİNDEKİLER

TABLOLARIN LİSTESİ.....	6
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	7
TEŞEKKÜR.....	9
KISALTMALAR.....	11
1. GİRİŞ.....	13
2. ULUS-DEVLET VE ÇEVİRİ EKSENİNDE ULUSAL EDEBİYATIN İNŞASI.....	25
2.1. Romantizm Akımı.....	27
2.2. Modernizm ve Milliyetçilik Hareketi.....	31
2.2.1. Modernizm.....	31
2.2.2. Milliyetçilik Hareketi.....	34
2.3. Ulusal Edebiyatın İnşası ve Çevirinin Rolü.....	38
2.3.1. Çoğuldizge ve Kültür Repertuarı Oluşturma.....	45
2.3.2. Yeniden Yazım ve Manipulasyon.....	50
3. İDEOLOJİ, KÜLTÜR VE ÇEVİRİ İLİŞKİSİ.....	53
3.1. İdeoloji ve Kültür.....	57
3.1.1. Kültürel Bir İnşa Aracı Olarak İdeoloji.....	59
3.2. Çeviride İdeoloji, Çoğuldizge kuramı ve Kültür Aktarımı.....	61
3.2.1. İdeolojinin Çeviri Etkinliğindeki Rolü.....	70
3.2.3. Çeviride İdeolojik Yaklaşımlarla Kültür Aktarımı.....	73
3.3. Çeviri Politikaları ve İdeoloji.....	77
3.3.1. Devlet Politikalarında İdeoloji.....	82
3.3.2. Devletin Çeviri Alanına Müdahalesi.....	84
3.3.3. İdeolojik Çevirinin Sansür Boyutuna Vardığı Örnekler.....	87
4. ULUS-DEVLET İNŞASINDA DİL VE ÇEVİRİ FAALİYETLERİNİN ÖNEMİ.....	91
4.1. “Ulus” Fenomeni, Toplumsal Dönüşüm ve Çevirinin Rolü.....	91
4.1.1. Ulus-Devlet ve Ulusal Dil İnşası Bakımından Çevirinin Önemi.....	93

4.2. Ulusal Kimlik, Dil ve Çeviri Politikaları.....	95
4.2.1. Ulus-Devlet İnşasında Resmî Dil'in Önemi.....	97
4.2.2. Ulus-Devlet İnşasında Çeviri Politikaları Benimsenmesinin Önemi.....	103
4.3. Ulus-Devlet İnşasında Kültür ve Edebiyatın Rolü.....	108
4.3.1. Toplumun Ulusa Dönüşmesi İçin Kültürel Dönüşüm Faaliyetleri.....	110
4.3.2. Toplumun Dönüştürülmesinde Edebî Eserlerin Etkileri.....	113
5. TÜRKİYE CUMHURİYETİNDE ULUS - İNŞASINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER OLARAK DİL ÇALIŞMALARI VE ÇEVİRİ FAALİYETLERİ.....	119
5.1. XIX. Yüzyıldan 1923'e Çeviri Mirası.....	120
5.1.1. Osmanlı'dan Cumhuriyete Çeviri Faaliyetleri.....	121
5.1.2. XIX. Yüzyıldan 1923'e Çeviri Faaliyetlerini Etkileyen Faktörler.....	123
5.2. İmparatorluktan Cumhuriyete Geçiş Sürecinde Kimlik İnşası.....	129
5.2.1. Ulusal Kimlik İnşasında Dilin Önemi.....	131
5.2.2. Dil Politikaları.....	133
5.2.3. Türk Dil Politikalarında Modernist ve Gelenekçi Yaklaşımlar.....	136
5.3. 1923'ten İtibaren Türk Ulus-Devlet İnşasında Türkçenin Önem Kazanması.....	141
5.3.1. Cumhuriyet Dönemi Dil ve Çeviri Politikalarında Modernizm ve Hümanizm Etkileri.....	145
6. CUMHURİYET DÖNEMİ ÇEVİRİ TARİHİNDE "TERCÜME BÜROSU" VE "TERCÜME" DERGİSİ.....	149
6.1. Birinci Neşriyat Kongresi, "Tercüme Bürosu" ve "Tercüme" Dergisi.....	152
6.1.1. Tercüme Bürosu.....	153
6.1.2. Tercüme Dergisi.....	157
6.2. Tercüme Bürosunun 1940-1967 Arası Faaliyetleri Yıllara Göre Eser Seçkileri.....	161
6.2.1. 1940-1946 Arasında Tercüme Bürosu Faaliyetleri.....	165
6.2.2. 1947-1949 Arasında Tercüme Bürosu Faaliyetleri.....	168

6.2.3. 1950-1960 Arasında Tercüme Bürosu Faaliyetleri.....	170
6.2.4. 1961-1967 Arasında Tercüme Bürosu Faaliyetleri.....	175
6.3. Tercüme Bürosu ve İdeolojik Çeviri.....	179
6.3.1. Tercüme Bürosu ve Türk Ulus İnşasına Katkıları.....	182
6.3.2. Tercüme Bürosu'nun İdeolojik Çeviri Faaliyetlerine Yönelik Eleştiriler.....	183
7. SONUÇ	187
KAYNAKLAR	197
EKLER	211
EK-1. Kongrede Tetkik olunan Mevzular ve Kongre'nin Çalışma Esasları (T.C. Maarif Vekaleti, 1997).....	211
EK-2. Tercüme İşleri Komisyonu Tarafından Türkçeye Tercüme Edilmesi Teklif Edilen Eserler (T.C. Maarif Vekaleti, 1997) ...	212
EK-3. Tercüme Encümeninin raporu (T.C. Maarif Vekaleti, 1997)...	217
EK-4. 1940-1967 yılları arasında Tercüme Bürosu faaliyetleri kapsamında dünya klasiklerinden eserleri çeviren Tercümanlar (Milli Kütüphane Yayınları, 1967).....	218
EK-5. Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967).....	238
EK-6. Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılmak üzere seçilen fakat yayımlanmayan 57 eserin tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967).....	358
ÖZGEÇMİŞ	365

TABLULARIN LİSTESİ

Tablo 2.1. Çeviride yeniden yazım türleri.....	51
Tablo 6.1. 1940-1967 yılları arasında Türkçeye tercüme edilen 1120 eserin dağılımı.....	162

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil 2.1. Çeviri sosyolojisi ve kültürel eserlerin kitlelere ulaşması sürecinde geçtiği aşamalar.....	42
Şekil 2.2. Even-Zohar'ın Çoğuldizge kuramında merkez-çevre ilişkisi ve çevirinin rolü.....	46
Şekil 2.3. Çevirinin yönü ile yeni bir kültür repertuarı inşasının konumu.....	49
Şekil 6.1. Hümanizm ve Modernizm etkileriyle Yeni Türk Ulusal repertuarın inşası.....	151
Şekil 6.2. 1940-1967 yılları arasında Tercüme Bürosu'nun tercüme faaliyetleri.....	162
Şekil 6.3. 1940 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler....	165
Şekil 6.4. 1941 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler....	166
Şekil 6.5. 1942 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler....	166
Şekil 6.6. 1943 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler....	167
Şekil 6.7. 1944 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler....	167
Şekil 6.8. 1945 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler....	168
Şekil 6.9. 1946 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler....	168
Şekil 6.10. 1947 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler....	169
Şekil 6.11. 1948 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler....	169
Şekil 6.12. 1949 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler....	170
Şekil 6.13. 1950 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler....	170
Şekil 6.14. 1951 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler....	171
Şekil 6.15. 1952 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler....	171
Şekil 6.16. 1953 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler....	172
Şekil 6.17. 1954 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler....	172
Şekil 6.18. 1955 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler....	173
Şekil 6.19. 1956 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler....	173
Şekil 6.20. 1956 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler....	174
Şekil 6.21. 1958 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler....	174

- Şekil 6.22. 1959 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler 175
Şekil 6.23. 1960 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler 175
Şekil 6.24. 1961 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler 176
Şekil 6.25. 1962 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler 176
Şekil 6.26. 1963 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler 177
Şekil 6.27. 1964 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler 177
Şekil 6.28. 1965 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler 178
Şekil 6.29. 1966 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler 178
Şekil 6.30. 1967 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler 179

TEŞEKKÜR

Bu alıőma konusunun ortaya çıkıőı, yazım sureci ve baőarıyla sonlandırılmasındaki önemli katkılarında dolayı değerli hocam Prof. Dr. Suna TİMUR AĐILDERE'ye en derin Őukranlarımı sunuyorum. Çalıőmanın meydana gelmesinde görüő ve önerileriyle her zaman desteğini hissettiğim Prof. Dr. Nezir TEMUR'a katkılarında dolayı sonsuz teőekkürlerimi iletmek istiyorum. Çalıőmanın Őekillenmesinde sundukları değerli görüőlerinden ötürü Prof. Dr. Mustafa KURT, Doç. Dr. Muammer SARIKAYA ve Dr. Öęr yesi Nesrin TEKİN'e katkıları için teşekkür ediyorum. Doktora surecinin baőından sonuna kadar en kalbi desteğini hep gösteren, en zor günlerimde beni motive eden, gerektiğinde evlatlarımızın (Nimet, Selma, Necati) tüm sorumluluğunu üstlenip beni çalıőmalarına yoęunlaőmaya sevk eden ve bu çalıőmanın nihayete ermesinde en hakiki role sahip figürlerden olan biricik eőim Kübra BARUT'a sonsuz teőekkürlerimi sunmak istiyorum. Őimdiye kadar bana manevi desteklerini hep hissettiren ve surecin tamamlanmasında beni hep teővik eden sevgili ablalarım ve biricik Annem Nimet BARUT baőta olmak üzere tüm aileme Őukranlarımı sunuyorum. Son olarak, sevgili Babacığım Necati BARUT, rahat uyu, seni asla unutmadık, unutmayacağız.